

Yttrande över betänkandet Polisiär beredskap i fred, kris och krig (SOU 2025:57)

Sammanfattning

Länsstyrelsen i Kronobergs län (Länsstyrelsen) välkomnar utredningen och ser liksom utredaren behov av att modernisera lagstiftningen på området. Länsstyrelsen delar utredningens beskrivning av problembilden kring polisens folkrättsliga ställning vid höjd beredskap och tillstyrker utredningens förslag. Länsstyrelsen tillstyrker också utredningens bedömning kring ett behov av helhetsbild och samordning kopplat till skydd och bevakning. Länsstyrelsen har invändningar eller kompletterande förslag avseende nedanstående områden:

- Skyddsvaktens folkrättsliga ställning i krig
- Utredningens bedömning avseende länsstyrelsernas minskade kostnadsansvar för gränsövervakning vid höjd beredskap

Skyddsvaktens folkrättsliga ställning bör ses över

Utredningen föreslår flera ändringar avseende vissa tjänstepersoners folkrättsliga ställning under krig. Till exempel föreslås en anpassning av polisens uppgifter under höjd beredskap och krig, samt att poliser inte bör pekas ut som kombattanter i totalförsvarets folkrättsförordning.

I skyddslagen (2010:305) anges att polismän, militär person eller annan särskilt utsedd personal anlitas för bevakning av skyddsobjekt. Den som bevakar ett skyddsobjekt och som inte är polisman benämns skyddsvakt. Skyddsvakter ska enligt totalförsvarets folkrättsförordning betraktas som kombattanter.

Frågan om skyddsvaktens folkrättsliga status behandlas i betänkandet *Folkrättslig status m.m.* (SOU 1998:123). Där gör

utredaren skillnad på "civila skyddsvakter" och "militära skyddsvakter", där de senare är sådana som tillhör den militära personalen och godkänns av Försvarmakten. Utredaren bedömer vidare att "civila skyddsvakter" inte uppfyller folkrättens krav för att vara kombattanter med hänvisning till de uppgifter de förväntas utföra och föreslår därför att de inte längre ska ges den statusen i totalförsvarets folkrättsförordning. Utredningens förslag har dock inte genomförts i denna del.

En olycklig effekt av den nu aktuella utredningens förslag är således att en polisman och en skyddsvakt kan komma att genomföra samma uppgift på samma plats men ha olika folkrättslig status.

Länsstyrelsen instämmer i bedömningen som gjordes i utredningen *Folkrättslig status m.m.* och anser att om polisens folkrättsliga status ändras bör förändringar även övervägas så att "civila skyddsvakter" inte heller betraktas som kombattanter. Det är samtidigt viktigt att alla de som skyddar ett skyddsobjekt under en väpnad konflikt har rätt att avvärja angrepp på dessa, inklusive från fientliga kombattanter.

Länsstyrelsens delar inte bedömningen att kostnader minskar för gränsövervakning vid höjd beredskap

I betänkandet anges att länsstyrelsens kostnadsansvar bedöms minska till följd av de författningsmässiga förändringar som föreslås i utredningen avseende gränsövervakning vid höjd beredskap. Ansvar för gränsövervakning tillhör de uppgifter som levde kvar efter kalla kriget men som per övrig styrning av myndigheten lades åt sidan och inte tilldelades några resurser. Därmed fanns varken kostnader eller kostnadsansvar. Liksom anges i utredningen har nuvarande lagstiftning för gränsövervakning vid höjd beredskap varit dåligt anpassad till nuvarande förhållanden och därmed svår att efterleva för länsstyrelserna. Regeringen aviserade också redan i totalförsvarspropositionen 2020 (prop. 2020/21:30) att frågan om gränsövervakningens struktur och planering skulle ses över. Sedan finansieringen för civilt försvar återupptogs har därför de resurser som avsatts för arbetet varit minimala och endast syftat till att i samverkan med berörda myndigheter komma överens om att avvakta kommande översyn.

Trots det minskade formella ansvaret får Länsstyrelsen inte några minskade kostnader i realiteten till följd av utredarens förslag.

Snarare bedömer Länsstyrelsen att anpassningen av lagstiftningen till dagens realiteter kommer att innebära högre fart i planeringen vilket kommer ställa större anspråk på Länsstyrelsen i kraft av dess kvarvarande uppgifter.

De som medverkat i beslutet

Beslutet har fattats av landshövding Maria Arnholm med beredskapshandläggare Karin Hopstadius som föredragande. I den slutliga handläggningen har också försvarsdirektör Fredrik Nygren och länsjurist Liisa Sund medverkat.